

АНОТАЦІЯ

Ганчо Т.Є. Роль міжнародних організацій у врегулюванні конфлікту на сході України (2014-2022 рр.).

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2025.

Актуальність теми дослідження. Світовий порядок, який керував міжнародними відносинами протягом останніх 70 років, переживає період глобальних трансформацій. Сьогодні ландшафт міжнародної політики перманентно змінюється, створюючи постійний виклик існуючому світовому порядку з розвитком тенденцій у світовій політиці. Сьогодні знакові фігури світової політики, зокрема генеральний секретар ООН А. Гутерріш, президент Франції Е. Макрон та інші, стверджують, що світ переходить до багатопольної системи, і розстановка сил змінюється. «Конфлікт в Україні має далекосяжні наслідки, призвівши до ерозії світового порядку, що склався, і посиливши суперництво між США та Китаєм. Водночас регіональні держави набувають популярності, що ще більше ускладнює міжнародну політичну арену», підкреслює український дипломат і науковець, Надзвичайний і Повноважний Посол України Борис Гуменюк. У лютому 2022 р. Росія розпочала неспровоковану, повномасштабну війну проти України з використанням звичайних озброєнь та інтенсивним ядерним шантажем. Першу таку війну в Європі, починаючи з 1945 р., яка поставила на грань ядерної катастрофи не тільки континент, а й світову спільноту. Таким чином, вивчення першого етапу російсько-української війни набуває додаткової актуальності за сучасних умов гостроти викликів як регіональний, так і глобальний безпеці.

Збройний конфлікт на сході України, що розпочався у 2014 році після Революції Гідності та анексії Криму Російською Федерацією, став одним із найсерйозніших викликів для міжнародної безпекової архітектури ХХІ століття. Характеризуючись елементами гібридної війни, високою інтенсивністю бойових дій, значними людськими втратами та масштабною гуманітарною кризою, цей конфлікт привернув увагу світової спільноти та вимагав оперативної реакції міжнародних організацій.

У цих умовах роль таких структур, як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Європейський Союз (ЄС) та НАТО, стала критично важливою для підтримки миру, безпеки, стабільності й пошуку шляхів мирного врегулювання. Дослідження їхньої ролі дозволяє комплексно оцінити ефективність сучасної системи міжнародних відносин у реагуванні на регіональні кризи.

Об'єктом дослідження є діяльність міжнародних організацій з урегулювання збройних конфліктів на сучасному етапі.

II

Предмет дослідження – роль міжнародних організацій у врегулюванні конфлікту на сході України (2014-2022 рр.).

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі діяльності міжнародних організацій у врегулюванні конфлікту на сході України в період з 2014 по 2022 роки.

Завдання дослідження включають:

- з'ясувати ступінь наукової розробленості проблеми та охарактеризувати джерельну базу дослідження;
- висвітлити понятійно-категоріальний апарат дослідження та методологічні засади і методи дослідження;
- розкрити сучасний стан та ключові проблеми миротворчої діяльності у світі;
- проаналізувати миротворчу діяльність ООН у XXI столітті;
- охарактеризувати роль ОБСЄ у запобіганні збройним конфліктам та у мирному врегулюванні;
- оцінити участь ЄС і НАТО у врегулюванні міжнародних конфліктів;
- висвітлити діяльність ООН та установ ООН під час конфлікту на сході України в 2014-2022 рр.;
- з'ясувати роль ОБСЄ у врегулюванні конфлікту на сході України;
- охарактеризувати позицію ЄС та НАТО щодо конфлікту на сході України.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 2014 по 2022 роки – часовий проміжок, упродовж якого конфлікт пройшов ключові фази ескалації, спроб врегулювання, укладання Мінських домовленостей, розгортання моніторингових місій та зростання геополітичної напруги.

Територіальні межі дослідження включають зони активних бойових дій на сході України (передусім Донецьку та Луганську області), а також регіони, де здійснювалась діяльність міжнародних місій, офіційних представництв і гуманітарних програм.

Методи дослідження. Історико-описовий метод використано для аналізу хронології та динаміки конфлікту. Порівняльно-аналітичний метод – для оцінки ефективності діяльності різних міжнародних організацій. Аналіз документів та контент-аналіз застосовано при опрацюванні звітів, резолюцій, офіційних заяв та експертних аналітичних матеріалів. Системний підхід дав змогу дослідити комплексну взаємодію між суб'єктами міжнародних відносин у контексті конфлікту.

Наукова новизна роботи полягає у висвітленні розкриття теми з урахуванням сучасних оцінок. Автором доведено неоднозначність ролі міжнародних організацій у спробах врегулювати конфлікт на сході України в 2014-2022 роках.

Здійснено аналіз провідних напрямів діяльності міжнародних організацій: посередництва, гуманітарної допомоги та моніторингу. Показано обмеженість їхньої діяльності через складність конфлікту, притаманний йому гібридний характер, наявність і переплетіння геополітичних інтересів різних сторін,

III

відсутність єдності у підходах до врегулювання конфлікту та недостатність інструментів, що вплинуло на ефективність зусиль міжнародних організацій.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати дипломної роботи можуть бути використані у наукових і навчальних цілях. Матеріали роботи можуть слугувати джерелом для підготовки курсів з історії міжнародних відносин, міжнародних організацій, конфліктології та теорії переговорів, міжнародної та європейської безпеки, зовнішньої політики України тощо. Вони також можуть бути використані для підвищення обізнаності про діяльність міжнародних організацій серед широкого загалу.

Апробація результатів дослідження. Певні теоретичні напрацювання та результати цього дослідження були використані для підготовки виступів на 2-х наукових конференціях: XXI Міжнародна наукова конференція «Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (м. Миколаїв, 20-23 червня 2024 р.); Всеукраїнської наукової онлайн-конференції «Роль міжнародних організацій в світовій системі колективної безпеки (до 80-річчя від початку діяльності ООН)» (м. Ніжин, 25 квітня 2025 року).

Публікації. За темою магістерської роботи опубліковано 2 праці, з них – 2 матеріали вище зазначених конференцій.

Структура роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг її становить 101 сторінку, з них основного тексту – 90 сторінок. Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел та літератури (100 найменувань українською та англійською мовами).

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження ролі міжнародних організацій у врегулюванні конфлікту на сході України» розглянуто теоретичні підходи до вивчення проблеми, аналіз джерельної бази, понятійного апарату, а також методології дослідження.

У підрозділі 1.1 «Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження» проаналізовано літературу, що стосується ролі міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів, зокрема збройного конфлікту на сході України. Виділено праці українських, європейських, американських і міжнародних дослідників. Визначено, що українська наукова традиція досі недостатньо повно охоплює інституційні механізми залучення таких організацій, як ООН, ОБСЄ, ЄС і НАТО. Джерельну базу дослідження становлять нормативні документи, міжнародні договори, резолюції, публічні заяви політичних лідерів, звіти міжнародних організацій, публікації ЗМІ, а також аналітичні матеріали правозахисних інституцій.

У підрозділі 1.2 «Понятійно-категоріальна основа, методологія та методи дослідження» систематизовано базові поняття дослідження: «миротворча діяльність», «врегулювання конфліктів», «миробудівництво», «збройний конфлікт», «гібридна війна». Визначено методологічну основу дослідження, до якої належать інституційний, порівняльний, системний і конструктивістський підходи. Застосовано як загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення), так і спеціальні (метод кейс-стаді,

компаративний, метод експертної оцінки). Це дозволило дослідити особливості залучення міжнародних структур до врегулювання конфлікту на Сході України.

У другому розділі **«Роль міжнародних організацій у врегулюванні збройних конфліктів на сучасному етапі»** узагальнено досвід діяльності міжнародних організацій у миротворчості та досліджено наявні виклики.

У підрозділі 2.1 *«Сучасний стан та проблеми миротворчої діяльності»* проаналізовано нові тенденції у сфері миротворчості, зокрема проблеми мандатів, безпеки персоналу місій, фінансування, а також політичного впливу країн-донорів. Зазначено, що ефективність місій часто підривається правовою неоднозначністю, слабким технічним оснащенням та політичними обмеженнями.

У підрозділі 2.2 *«Миротворча діяльність ООН у ХХІ ст.»* охарактеризовано основні формати і виклики діяльності ООН у сфері підтримання миру. На прикладі місій у Малі, Судані, Центральнопівденноафриканській Республіці показано еволюцію підходів, зміну акцентів з військової безпеки на людську безпеку, а також важливість стратегічного планування мандатів.

У підрозділі 2.3 *«Миротворчі місії ОБСЄ та роль організації у запобіганні та врегулюванні конфліктів»* проаналізовано діяльність ОБСЄ як унікальної платформи консенсусного прийняття рішень і механізму моніторингу. Розглянуто ефективність місій у Косово, Грузії, Україні, особливу увагу приділено цивільному характеру місій та обмеженням їх повноважень.

У підрозділі 2.4 *«Участь ЄС та НАТО у врегулюванні конфліктів на сучасному етапі»* досліджено підходи ЄС і НАТО до врегулювання конфліктів, їхню роль у забезпеченні безпеки та стабільності, застосування санкційної політики, тренінгових і консультативних місій. Висвітлено приклади спільних операцій та обмеження, які виникають внаслідок різних стратегічних інтересів держав-членів.

У третьому розділі **«Роль міжнародних організацій у врегулюванні конфлікту на сході України (2014–2022 рр.)»** на основі конкретного кейсу конфлікту в Донецькій і Луганській областях проаналізовано механізми, форми участі та ефективність міжнародної присутності.

У підрозділі 3.1 *«Діяльність ООН та установ ООН під час конфлікту на сході України»* розглянуто мандати, резолюції та гуманітарні ініціативи, які реалізовувалися через агентства ООН, зокрема, УВКБ, ЮНІСЕФ та Управління Верховного комісара ООН з прав людини. Наголошено на обмеженості політичного впливу ООН через позицію постійного члена Ради Безпеки – РФ.

У підрозділі 3.2 *«Роль ОБСЄ у врегулюванні конфлікту на сході України»* проаналізовано діяльність Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ (СММ), її мандат, кадрове наповнення, технологічні ресурси та ключові труднощі. Наголошено, що попри спроби сприяти деескалації, місія не змогла забезпечити стаке припинення вогню.

У підрозділі 3.3 «Позиція ЄС та НАТО щодо конфлікту на сході України» досліджено політичну, військову, економічну та гуманітарну підтримку України, а також санкційну політику щодо Росії. Підкреслено значення стратегічного партнерства з Україною, зокрема в контексті угоди про асоціацію з ЄС та поглибленої співпраці з НАТО.

У **висновках** узагальнено головні результати проведеного дослідження:

1. Проведений аналіз наукових джерел та теоретичних підходів свідчить про багатогранність і комплексність проблеми участі міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів на прикладі ситуації в Україні. Вітчизняні науковці зосереджують увагу переважно на внутрішньодержавних правових і безпекових аспектах, тоді як зарубіжні дослідники часто розглядають конфлікт у контексті ширших геополітичних процесів і міжнародних відносин. Важливим фактором є міждисциплінарність підходів, що сприяє глибшому розумінню політичних, правових і гуманітарних вимірів проблеми. Джерельна база, яка включає офіційні документи, політичні заяви, міжнародні угоди та аналітичні матеріали ЗМІ, забезпечує всебічне та обґрунтоване дослідження, що дає змогу адекватно оцінити роль і ефективність міжнародних організацій у підтримці стабільності й миру на Сході України в період з 2014 по 2024 рік.

2. Понятійно-категоріальна база та методологічний підхід до вивчення воєнних конфліктів і ролі міжнародних організацій, зокрема ООН, дозволяють комплексно осмислити природу сучасних збройних протистоянь. Воєнний конфлікт виступає як багатогранне явище, що охоплює різноманітні форми і масштаби насильства, а його регулювання неможливе без правових норм і механізмів міжнародного співробітництва. Аналіз ключових понять – агресії, територіальної цілісності, миротворчості – та їх застосування в контексті реальних кризових ситуацій, зокрема російсько-української війни, вказує на складність і неоднозначність функціонування міжнародних інститутів. Попри значну роль ООН у підтриманні миру та гуманітарній допомозі, існуючі політичні бар'єри і структурні недоліки часто обмежують її здатність ефективно реагувати на виклики глобальної безпеки.

3. Миротворча діяльність залишається ключовим інструментом міжнародного співтовариства для забезпечення стабільності в регіонах, охоплених конфліктами. Вона постійно еволюціонує, відповідаючи на нові виклики та загрози у глобальній системі безпеки. Незважаючи на досягнуті успіхи, сучасні миротворчі операції стикаються з низкою проблем – від відсутності політичної згоди сторін до складності у збереженні нейтральності та ефективному застосуванні сили. У цьому контексті принципи добровільної згоди, неупередженості та обмеженого застосування сили залишаються основою легітимності й ефективності миротворчих місій. Самі по собі зусилля ООН не можуть повністю забезпечити стійкий мир. Їх результативність значною мірою залежить від підтримки міжнародної спільноти, залучення місцевих акторів, наявності політичної волі та міжсекторальної взаємодії. Тому подальший розвиток миротворчої діяльності потребує гнучких стратегій, комплексного підходу до розв'язання конфліктів та посилення

співпраці між усіма зацікавленими сторонами з метою побудови тривалого і справедливого миру.

4. Миротворча діяльність ООН у XXI столітті зазнала глибоких концептуальних та структурних трансформацій у відповідь на зміну природи сучасних конфліктів і зростання складності міжнародної безпекової ситуації. Відмова від суто класичної моделі миротворчості на користь багатокомпонентного підходу, що включає запобігання конфліктам, підтримку миру, миробудівництво та постконфліктну реконструкцію, стала ключовим етапом у реформуванні діяльності Організації. Як засвідчують приклади місій в Ефіопії та Еритреї, Дарфурі та Малі, ефективність миротворчих операцій значною мірою залежить від політичної волі сторін конфлікту, координації між міжнародними та регіональними структурами, а також забезпечення належного фінансування, мандату та матеріально-технічної бази. Однак навіть за умов багатосторонньої підтримки ООН стикається з низкою викликів – від обмеженого доступу до територій до політичного тиску з боку держав.

5. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) посідає ключове місце серед міжнародних інституцій, що опікуються питаннями запобігання та врегулювання конфліктів. Її унікальний формат співпраці, який базується на принципах консенсусу, рівноправності та всебічного підходу до безпеки, дозволяє ефективно реагувати на виклики сучасного світу. Завдяки широкій мережі інституцій, польових місій та інструментів, ОБСЄ не лише сприяє стабілізації кризових регіонів, а й підтримує постконфліктне відновлення, розвиток демократичних інститутів, дотримання прав людини та верховенство права. Досвід ОБСЄ доводить, що миротворчі місії є ефективними лише за умов чіткого мандату, політичної волі учасників та тісної координації з іншими міжнародними акторами. Саме здатність поєднувати превентивну дипломатію, моніторинг, медіацію й допомогу у реформах робить цю організацію цінним гравцем на міжнародній арені, зокрема й у контексті українського конфлікту. У майбутньому потенціал ОБСЄ як платформи діалогу та стабілізації залишатиметься затребуваним, адже виклики глобальної та регіональної безпеки набувають усе складнішого характеру.

6. Участь Європейського Союзу та НАТО у врегулюванні конфліктів на сучасному етапі демонструє комплексний, багаторівневий та динамічний підхід до забезпечення міжнародної безпеки. ЄС, використовуючи переважно дипломатичні, гуманітарні та інституційні інструменти, зосереджується на довготривалій стабілізації, відновленні інституцій, підтримці верховенства права та розвитку демократичних структур. НАТО, у свою чергу, забезпечує стримування агресії, зміцнення обороноздатності країн-партнерів і проводить операції з підтримки миру, застосовуючи військовий потенціал Альянсу. Обидві організації не лише реагують на існуючі конфлікти, а й активно впроваджують механізми попередження криз – через моніторинг, профілактичну дипломатію, навчання та підтримку місцевих структур. Особливу цінність має їхня взаємодія, яка дозволяє скоординовано протидіяти

VII

гібридним загрозам, забезпечувати ефективну відповідь на кризові ситуації, зберігаючи при цьому легітимність та дотримання норм міжнародного права.

7. Діяльність Організації Об'єднаних Націй у контексті конфлікту на сході України відіграє важливу роль у підтримці миру, безпеки та наданні гуманітарної допомоги постраждалому населенню. Незважаючи на значні політичні виклики, зокрема блокування ініціатив у Раді Безпеки через право вето, ООН продовжує сприяти дипломатичним зусиллям і координувати діяльність різних гуманітарних агенцій. Завдяки комплексній роботі установ ООН, таких як ОСНА, ЮНІСЕФ, ВООЗ та УВКБ, здійснюється координація допомоги, що покликана пом'якшити гуманітарні наслідки конфлікту та підтримати найбільш уразливі категорії населення. Моніторинг прав людини через місію ОНСНР забезпечує незалежне спостереження за ситуацією та формує основу для міжнародної реакції.

8. Роль ОБСЄ у врегулюванні конфлікту на сході України є надзвичайно важливою, проте водночас надзвичайно складною через низку геополітичних, організаційних і безпекових викликів. Організація виконує ключову функцію моніторингу та сприяння діалогу між сторонами конфлікту, хоча обмежені повноваження та складна міжнародна ситуація значно ускладнюють ефективність її діяльності. Враховуючи вплив російської агресії, недостатню підтримку окремих учасників та перешкоди в роботі спеціальної моніторингової місії, ОБСЄ потребує реформування і більшого міжнародного сприяння для посилення своєї ролі. Водночас її подальша діяльність має бути спрямована на забезпечення стабільності, дотримання Мінських домовленостей і створення умов для політичного врегулювання конфлікту, що є необхідним кроком до відновлення миру і безпеки в регіоні та формування нової системи європейської безпеки.

9. У відповідь на масштабну агресію Росії проти України ЄС та НАТО зайняли послідовну, принципову й рішучу позицію, яка поєднує політичну підтримку, військову допомогу та економічний тиск на агресора. НАТО, залишаючись оборонним союзом, зосередила зусилля на стримуванні Росії, посиленні східного флангу та наданні партнерам, зокрема Україні, допомоги поза межами прямої військової участі. Європейський Союз, у свою чергу, активізував фінансову й санкційну політику, підкріпивши її дипломатичною єдністю та програмами довгострокової підтримки Києва. Попри складну безпекову ситуацію, обидві структури демонструють стратегічну єдність, наголошуючи на непорушності територіальної цілісності України та необхідності дотримання міжнародного права як основи майбутнього миру.

Отже, міжнародні організації відіграли неоднозначну роль у спробах врегулювати конфлікт на сході України в 2014-2022 роках. Провідними напрямками їхньої діяльності було поєднання посередництва, гуманітарної допомоги та моніторингу. Діяльність міжнародних організацій виявилася обмеженою через складність конфлікту, притаманний йому гібридний характер, наявність і переплетіння геополітичних інтересів різних сторін, відсутність єдності у підходах до врегулювання конфлікту та недостатність інструментів, що вплинуло на ефективність зусиль міжнародних організацій.

VIII

Їхня діяльність була необхідною, але виявилася недостатньою задля досягнення сталого миру.

Ключові слова: міжнародні організації, миротворчі місії, ООН, ОБСЄ, ЄС, НАТО, збройний конфлікт, російсько-українська війна, безпека, дипломатія, врегулювання конфліктів, гуманітарна допомога, міжнародне право.

Список публікацій здобувача

1. Ганчо Т. Діяльність ООН із захисту прав людини під час конфлікту на сході України (2014–2022 рр.). *Роль міжнародних організацій в світовій системі колективної безпеки (до 80-річчя від початку діяльності ООН) (25 квітня 2025 року)*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025 р. С. 52-56.
2. Ганчо Т. Робота спеціальної моніторингової місії ОБСЄ на Донбасі та її українська критика. *Ольвійський форум – 2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Актуальні проблеми міжнародних відносин: глобальний та регіональний аспекти: XXI Міжнар. наук. конф. 20–23 черв. 2024 р., м. Миколаїв: тези. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2024. С. 38-40.*

SUMMARY

Hancho T. The Role of International Organizations in the Settlement of the Conflict in Eastern Ukraine (2014–2022).

Graduate work for obtaining Master's Degree. Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2025.

The armed conflict in Eastern Ukraine, which began in 2014 following the annexation of the Crimea by the Russian Federation and the events of the Revolution of Dignity, represents one of the most complex challenges to European and global security. This hybrid conflict has led to significant human losses, large numbers of internally displaced persons, and a deep humanitarian crisis. International organizations such as the United Nations (UN), the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), the European Union (EU), and the North Atlantic Treaty Organization (NATO) have played key roles in efforts to stabilize the situation, monitor ceasefires, provide humanitarian aid, and support diplomatic dialogue.

The UN's peacekeeping potential has been limited by political disagreements among its members, especially within the Security Council. The OSCE has been an important actor through its Special Monitoring Mission in Ukraine, providing on-the-ground observation despite operational challenges and restricted access in conflict zones. The EU has applied diplomatic pressure, sanctions against Russia, and offered political and economic support to Ukraine, while NATO has enhanced regional security through capacity building and deterrence measures. The effectiveness of these international efforts depends largely on member states' political will, coordination among organizations, and adaptation to the hybrid warfare context.

IX

This study highlights the institutional and practical dimensions of international organizations' involvement in the conflict, assessing their achievements and limitations. It contributes to understanding the evolving nature of peacekeeping and conflict resolution in modern hybrid conflicts.

Key words: international organizations, peacekeeping missions, UN, OSCE, EU, NATO, armed conflict, Russo-Ukrainian war, security, diplomacy, conflict resolution, humanitarian aid, international law.